

© maart 2002

Samenstelling:

drs Ewout Irrgang

dr Ronald van Raak

dr Peter Sas

drs Nico Schouten

Wetenschappelijk Bureau SP

Vijverhofstraat 65

3032 SC Rotterdam

T (010) 243 55 55

F (010) 243 55 66

E onderzoek@sp.nl

I www.sp.nl

omslagfoto:

Michel Porro/WFA

omslagontwerp:

Liesbeth Hoogenboom

Leest u zijn boeken maar

*De pimpelpaarse antwoorden
van Pim Fortuyn*

Inhoud

Vooraf	4
Leest u zijn boeken maar...	5
De missie van Fortuyn: Vaders, Moeders, Leaders, Herders	7
De nieuwe minister-president	10
De nieuwe regering	11
Het nieuwe regeerakkoord	12
Het nieuwe parlement	15
Fortuyniaanse sociale zekerheid	15
De toekomst van de zorg onder Fortuyn	20
De politiezorg onder Fortuyn	22
Arbeidsverhoudingen onder Fortuyn	24
De strijd die gaat komen, ofwel: clash of civilizations	25
Nog meer (on)fortuynlijke uitspraken	28
Bijlage 1: Wie zal Pim betalen?	32
Bijlage 2: Het prijskaartje van Fortuyn	35

Vooraf

De eerste editie van *Leest u zijn boeken maar – de pimpelpaarse antwoorden van Pim Fortuyn* is met gretige belangstelling ontvangen. Dat geldt zowel voor de gedrukte als voor de internet-versie. Veel mensen hebben kennelijk behoefte aan meer inzicht in de opvattingen die horen bij het nieuwe fenomeen aan het politieke firmament.

Deze tweede editie is uitgebreid met een extra bijlage: *Het prijskaartje van Fortuyn*, waarin de financiële gevolgen van zijn voorstellen aan een eerste globale doorrekening worden onderworpen. Heel kort samengevat: ook die zijn *pimpelpaars*, met nog massievere lastenverlichting en nog grotere inkomensverschillen dan we in de periode 1994 – 2002 al geserveerd hebben gekregen. Opmerkelijk: de elders zo zuinige Pim zadelt ons allen op met een structureel begrotingstekort én een staatschuld die 19 miljard hoger gaat uitvallen in 2006!

In deze editie zijn enkele verbeteringen aangebracht in de tekst, deels gebaseerd op de reacties van lezers. Voor hen, maar ook voor alle andere mensen die na lezing hun reacties hebben doorgegeven, is een woord van dank op zijn plaats. Bedanken wil ik ook de samenstellers van deze editie: dr Ronald van Raak, drs Ewout Irrgang, dr Peter Sas en drs Nico Schouten. Dankzij hun inzet en analyses hebt u hier naar mijn overtuiging een uitstekende snelle *scan* van Fortuyns gedachtegoed en zijn daarop gebaseerde plannen met ons land in handen.

Jan Marijnissen,
voorzitter SP

Leest u zijn boeken maar...

De ster van Pim Fortuyn rijst. Het politieke establishment weet zich geen raad. Als konijnen in een stroperslichtbak staren politici van de grote partijen naar deze man, die eindelijk lijkt te krijgen waar hij al zo lang om vraagt: aandacht. Deze aandacht beperkt zich voorlopig vooral tot zijn opmerkelijke verschijningsvorm. Maar wat zijn de inhoudelijke antwoorden van Fortuyn op de ‘paarse puinhopen’? ‘Leest u mijn boek maar!’ zegt hij voortdurend, verwijzend naar zijn laatste pennenvrucht *De puinhopen van acht jaar Paars*. Dat is een goed plan. Nog beter is het ook alle andere boeken, columns en interviews te lezen. Want wie dat doet, krijgt werkelijk een helder inzicht in de ambities, de missie en de politieke voorstellen van de bewoner van het Rotterdamse Palazzo di Pietro, waar hij droomt van zijn volgende woning, het Haagse Catshuis. Fortuyn windt er geen doekjes om: hij wil de baas worden van Nederland en het land naar zijn inzichten omvormen.

Op 15 mei is het woord aan de kiezer. Dat vindt ook Fortuyn: ‘Het volk stelt zich bij mij de vraag: vertrouwen we het land aan die man toe? That’s the question.’¹ Na meer dan tien jaar schrijven, ageren en ruzie maken (De wet van Fortuyn: waar Fortuyn is, is heibel) kan hij zich eindelijk – met dank aan de enorme mediahype rond zijn persoon – presenteren *Aan het Volk van Nederland*, zoals hij zich in 1992 in zijn gelijknamige boek al voornam. ‘Het is met vertrouwen dat ik mij tot u wend’ schreef hij toen, zijn oproep ondertekenend als ‘Zoon van het Volk van Nederland, Wilhelmus S.P. Fortuyn’.² Aan zijn hoop op vertrouwen lijkt nu te worden voldaan: op 6 maart stemde zowat een op de

¹ Miljonair, 2002, nr. 4.

² Aan het Volk van Nederland, Contact, 1992.

drie Rotterdamse kiezers voor ‘Pim’ en naar het zich laat aanzien denkt een aanzienlijk deel van het landelijke electoraat dat voorbeeld op 15 mei bij de Kamerverkiezingen te gaan volgen.

Om het volk een handje te helpen bij het maken van een verantwoorde keuze, lazen we de boeken, columns en interviews van Pim Fortuyn en stelden we op basis daarvan navolgende bloemlezing samen. Conclusie: als Fortuyn het na twee paarse kabinetten nu (mede) voor het zeggen krijgt, wordt de politiek van paars tot pimpelpaars. Alle oplossingen van Fortuyn lijken vooral een kwadratering van de aanpak die we de afgelopen acht jaar hebben meegemaakt. En dát hoort helder op tafel te liggen, voordat de kiezer besluit of het land aan Fortuyn mag worden toevertrouwd.

Fortuyns antwoord op paars is, zoals gezegd: pimpelpaars. Hij geeft rechtse oplossingen voor door rechtse politiek veroorzaakte problemen. Daarmee is hij een tegenhanger voor dat andere antwoord, dat al eerder op Kok-I werd geformuleerd: een rood antwoord op paars, dat Jan Marijnissen al in 1996 beschreef in zijn boek *Tegenstemmen*. Pikant detail: Fortuyns hoop op een politieke doorbraak ontleende hij juist deels aan het electorale succes van de SP: ‘Met een beetje mooie fractie zijn we een factor van betekenis. Jan Marijnissen is dat in een recent verleden ook geweest. Hij heeft op een briljante wijze een deel van het electoraat een stem gegeven. Ik bewonder die man zeer.’³ Dus wie na lezing van deze nota niets voelt voor Fortuyn, kan altijd nog de boeken van zijn politieke tegenhanger lezen!

*maart 2002,
Wetenschappelijk Bureau SP*

³ Elsevier, 1 september 2000.

De missie van Fortuyn: Vaders, Moeders, Leiders, Herders

Het is niet van gisteren op vandaag bij hem komen aanwaaien, het idee dat Wilhelmus Simon Petrus Fortuyn, geboren op 19 februari 1948, een missie heeft. ‘Op zeer jonge leeftijd had ik al het idee dat ik ooit de baas van dit land zou worden.’⁴ Elders lezen we over de jonge Pim: ‘In zijn autobiografie *Babyboomers: autobiografie van een generatie* (1998) ontmoeten we hem als een getormenteerde ziel. Hij werd in 1948 geboren in een groot katholiek gezin. Zijn vader, van beroep handelsreiziger in enveloppen en papier, omschrijft hij als een slapjanus en een ijdelruit. Pim was de favoriet van zijn moeder, haar ‘prinsje’. Vanaf zijn vroegste jeugd ervoer hij zichzelf als anders. Hij werd een engerd gevonden, maar met zijn scherpe tong was hij veel kinderen toch de baas: een ‘kleine dictator’. ‘Ik wist het altijd beter en het moet gezegd worden: ik had vaak gelijk.’⁵

Fortuyn voelt zich in latere jaren nog steeds zeer bijzonder: ‘In zijn eigen dromen is hij een Churchill met de grandeur van een Mulisch en de retoriek van een Berlusconi’.⁶ Hij weet dat hij iets Nieuws is in de Nederlandse politiek: ‘Ik zal toch anders zijn. Niet omdat ik dat wil, maar omdat ik dat ben.’ En opnieuw verwijst hij naar zijn voorbeelden: ‘Notoire geesten zijn mij voorgegaan. Churchill en Berlusconi, om er maar twee te noemen.’

Het heeft lang geduurd voordat anderen het bijzondere van Fortuyn durfden erkennen. De schrijver van *De verweesde samenleving* (1995) is ook zelf bovenal een ‘verweesd’ politicus gebleken, die slechts vanaf de zijlijn tijdelijk mocht meepraten. De oprichting van een eigen

⁴ Miljonair, 2002, nr. 4.

⁵ E. van Ree, ‘Voor volk en vaderland’, De Groene Amsterdammer, 2 maart 2002.

⁶ Miljonair, 2002, nr. 4.

Leest u zijn boeken maar

Lijst Pim Fortuyn werd voorafgegaan door een lange politieke stoelendans. Eind jaren '60 studeerde Fortuyn bestuurskunde en sociologie aan de UvA en was hij actief in de Amsterdamse studentenbeweging. Daarna was hij zestien jaar docent in de sociologie, aan de universiteit te Groningen. Hier ontpopte hij zich tot marxist en later tot sociaal-democraat. Het scheidsvlak lag rond 1985 toen hij zijn boek *Om de toekomst van de werkgelegenheid* publiceerde, met een pleidooi voor 'eerherstel van het marktmechanisme'. In de jaren '80 en '90 werd Fortuyn uitgesproken liberaal en was hij onder meer bevriend met Hans Wiegel en Frits Bolkestein. Ook werd hij professor aan de Rotterdamse Erasmusuniversiteit – een titel die hij nu nog vol trots met zich meesleept en die vooral door zijn vriend Harry Mens met veel ontzag wordt uitgesproken. Hij leerde veel politici kennen, dat wilde hij althans. Zo werd hij naar eigen zeggen gesprekspartner van de CDA-prominenten Elco Brinkman, Enneüs Heerma en Jaap de Hoop Scheffer. Afgelopen jaar was er de korte vrijage met Jan Nagel en Leefbaar Nederland.

Fortuyn, vaak afgewezen, creëerde alvast zijn eigen paleis waarin hij en niemand anders regeert, het Palazzo di Pietro in Rotterdam: 'De fraaie, klassieke werk-woning van de BV Fortuyn, midden in een Rotterdamse allochtonenwijk, laat geen misverstand bestaan over het product van de éénmansonderneming. Voor de deur wappert een vlag met het familiewapen. En binnen is het Fortuyn, Fortuyn, Fortuyn, zo ver het oog reikt. Op het leestafeltje enkele tijdschriften met omslagartikelen over professor Pim, aan de wand het omslag van Elsevier in klassieke lijst. Jazeker: met Fortuyn. In de ontvangstkamer een boekenmolen met exemplaren van al zijn publicaties. En in het werkvertrek een witte buste met kale schedel.'⁷

In de loop der jaren worden de uitspraken van Fortuyn steeds harder. Hij wil zich afzetten tegen de 'degeneratie' die hij om zich heen ziet: 'De westerse man is verworden tot een meisje. Hij voegt zich, vindt niks, staat nergens voor en is de verwekelijking zeer nabij. Op alle terreinen van het leven valt dit verschijnsel waar te nemen, te beginnen bij de mannsport bij uitstek, het voetbal. Voorheen: goedgebouwde jongens in kekke broekjes, waarin hun stoere manne-

⁷ 'Nederland moet leren ruzie maken', interview door C. Lambregtse en R. Smit met Pim Fortuyn in Forum, het opinieblad van VNO-NCW, 10 januari 2002.

lijkheid goed tot uitdrukking kwam. Dit in tegenstelling tot de meidensport bij uitstek, het hockey, beoefend door Wassenaarse en Bloemendaalse kakjongetjes, gekleed in broeken die veel weg hebben van een rokje.’⁸

Fortuyn was vaak eenzaam, maar deze eenzaamheid had een doel: Leider worden van het Nederlandse volk. Fortuyn, zo wist en weet hij, moet doen wat anderen hebben nagelaten, ons naar ‘het beloofde land leiden’. In zijn *De verweesde samenleving* legt hij uit: ‘De zonen van toen hebben collectief geweigerd Vader te worden... De samenleving is er een geworden van wezen, zonder leiding, zonder geborgenheid, zonder doel.’ Maar gelukkig hebben we de zoon van de Velsense handelsreiziger in papier en enveloppen, die het Nederlandse volk weer moreel weerbaar wil maken. In *De verweesde samenleving* gaan de religieuze gevoelens met Fortuyn – opgegroeid in een conservatief katholiek gezin – op de loop en roept hij om een nieuwe herder voor het verweesde Nederlandse volk. Het lijkt erop dat de politieke ambities van Fortuyn voortkomen uit de gedachte deze herdersrol op zich te nemen. Hij wil als voorganger de Nederlanders de weg wijzen: ‘Wij hebben grote behoefte aan dergelijke wegbereiders en richtgevers, juist nu we het even niet weten. Nu we even niet weten hoe verder te gaan. Even niet weten wat we aan moeten met het Nederlandschap en onze nationale identiteit.’⁹

Fortuyn wil het Nederlandse volk weer een ‘Vader’ en een ‘Moeder’ geven. Hij leidt ons de weg: ‘Op weg naar een Vader en een Moeder, op weg naar het beloofde land’. Dit zijn geen *oneliners* – Fortuyn heeft uitgesproken ideeën over de maatschappelijke behoefte aan een Vader en Moeder: ‘Vader... moet terugkeren in de maatschappij en wel op alle niveaus. Vader als steller en handhaver van de Wet ... Vader als formuleerder en handhaver van het collectief beleefde stelsel van normen en waarden, waaraan we ons als gemeenschap kunnen toetsen en vormen, zonder hetwelk onze gemeenschappen op termijn ten dode zijn opgeschreven. Vader dient terug te keren in het gezin, op school, in de vereniging, in de buurt, in de bedrijven en instellingen en tenslotte in het publiek domein.’ En dan de Moeder: ‘Geen Vaders zonder Moe-

⁸ Elsevier, 7 september 1996.

⁹ *De verweesde samenleving*. Een religieus-sociologisch traktaat, Bruna, 1995, 238.

ders. Geen leiding zonder zorg voor de gemeenschappelijkheid van de collectiviteit.’

Fortuyn roept ons op klaar te staan en uit te zien naar degene die ons zal leiden naar het beloofde land: ‘Een leider van formaat is Vader en Moeder ineen. Hij stelt de Wet en waakt over de samenhang in de kudde. De bekwame leider is de bijbelse goede Herder.’ En dit wachten zal niet vergeefs zijn: ‘Laten we ons voorbereiden op zijn komst, opdat wij hem gereed kunnen inhalen. Laten wij onze verweesdheid te boven komen, door hem een welkom te bereiden. Op weg naar de goede herder, op weg naar huis, daar gaat het om ... Ik ben gereed, u ook? Op weg naar het beloofde land!’

De goede herder moet wel een harde hand hebben, voor slapjanussen is geen plaats: ‘Een goede leider is vader en moeder tegelijk. Hij bepaalt de richting, houdt de boel bij elkaar en zorgt ervoor dat alle neuzen dezelfde kant opstaan. Bij dit alles waakt hij zorgvuldig voor verwekelijking. Slapheid hoort mannen vreemd te zijn, zoals sentimentaliteit gereserveerd dient te blijven voor bij een borrel in de privé-sfeer.’¹⁰ Gelukkig is Pim uit dit harde hout gesneden: ‘Als er gemept moet worden, dan moet je dat niet laten’.¹¹

De nieuwe minister-president

Is Fortuyn onze nieuwe Vader en Moeder in één: Onze Leider en Goede Herder? En waarheen zal hij ons leiden? In zijn boeken blijft dat allemaal wat vaag. Gelukkig is hij in interviews een stuk concreter. Zo vertrouwt hij het blad *Miljonair* toe: ‘Ja, ik voel me wel het prettigst als ik de eerste viool mag spelen en vooraan in de rij sta. Ik ga niet zomaar in een kabinet zitten. Ik ga alleen maar voor minister-president of fractievoorzitter. Er is geen alternatief.’¹² Met name in zijn columns ontvouwde hij in de loop der jaren de contouren van hoe hij het eerste kabinet-Fortuyn zal gaan leiden. ‘Presidentieel,’ verklapte hij onlangs nog.¹³

¹⁰ Elsevier, 7 oktober 1996.

¹¹ *Miljonair*, 2002, nr. 4.

¹² *Ibidem*

¹³ *Ibidem*

De nieuwe regering

Hoewel hij overtuigd is van zijn electorale aantrekkingskracht¹⁴ beseft de man die zichzelf als toekomstige Catshuisbewoner ziet, dat er coalities gevormd moeten worden. Daar heeft hij ook al lang over nagedacht. Fortuyn is erg voor een zakenkabinet, zoals hij al in zijn gelijknamige boek *Het Zakenkabinet Fortuyn* (1994) uiteenzette. Twee jaar terug formeerde hij in gedachten zijn ‘droomkabinet’ van VVD, CDA en de kleine christelijke partijen. Toen nog zag hij niet zichzelf, maar VVD’er Hans Wiegel als premier: ‘Wat zou het een zegen voor het land zijn indien VVD, CDA en de kleine christelijke partijen de handen ineen sloegen. Een droomkabinet onder leiding van de *elder statesman* Hans Wiegel (VVD). Hij kan het, heeft de ambitie om de eerste naoorlogse liberale premier te zijn en heeft genoeg gezien van de wereld en het leven om zijn ministers de ruimte te geven en op te treden als een goede coach die het beste uit zijn mensen boven haalt.’¹⁵

Wiegel, die toevalligerwijs dezer dagen door VVD-voorzitter Eenhoorn inderdaad als premier in de aanbieding wordt gedaan, zal ook onder premier Fortuyn vast en zeker aan zijn zijde mogen zitten. Want ook nu nog is Fortuyns voorkeur duidelijk en werkt hij aan de meest rechtse regering die Nederland ooit heeft gehad: ‘Regeren doe ik het liefst met CDA en VVD. Meer smaken zijn er naar mijn idee niet.’¹⁶ Wie er naast Fortuyn en Wiegel tot het kabinet toetreden weten we nog niet. Wel duidelijk is dat het geen groot kabinet zal worden, een stuk of zes ministers vindt Fortuyn welletjes, zoals hij in zijn boek *De puinhopen van acht jaar Paars* beschrijft. Eén lievelingsminister heeft hij al op het oog: ‘Die slager van de ABN Amro, meneer Rijkman Groenink, zou ik graag als minister willen zien. Uitermate geschikt om de hele collectieve sector aan te pakken.’¹⁷ Veel vrouwen zal het droomkabinet van Fortuyn niet bevatten. De man heeft het niet zo op vrouwen, melden intimi. Hoewel, ook niet op mannen – eigenlijk ‘is Pim geen mensenvriend’.¹⁸

¹⁴ ‘Ik weet dat ik vertrouwen bij de kiezer heb. Ze hebben het gevoel dat ze mij het stokje kunnen geven, dat ze het land met een gerust hart aan mij kunnen toevertrouwen,’
Miljonair, 2002, nr. 4.

¹⁵ Elsevier, 15 januari 2000.

¹⁶ Miljonair, 2002, nr. 4.

¹⁷ Ibidem

¹⁸ Ibidem

Het nieuwe regeerakkoord

En met Rijkman Groenink zijn we bij een van de hoofdlijnen van het nieuwe regeerakkoord zoals Fortuyn dat graag zal willen schrijven. ‘Het harde kernstuk van het Fortuynisme wordt uitgemaakt door een neoliberale jubelzang op de flexibele economie,’ constateert Fortuynlezer Erik van Ree.¹⁹ Veel ondernemerdom, weinig overheid, weinig publieke sector, zo moet Nederland er gaan uitzien als Fortuyn aan de macht komt – kortom: paars moet pimpelpaars worden. Dat zal de hoofdboodschap zijn die hij door de koningin zal laten voorlezen op Prinsjesdag. Dat hij eerder een verklaard tegenstander van de monarchie was (zie *Aan het volk van Nederland*) zal hem niet hinderen. In aanloop naar de raadsverkiezingen maakte hij op tournee in Limburg al duidelijk dat hij op dat punt eerder rekkelijk dan precies zal zijn. Voor Fortuyn hoeft er wat de politiek van zijn regering betreft waarschijnlijk niet veel op papier te worden gezet. Dat heeft hij immers al gedaan in zijn nieuwe boek *De puinhopen van acht jaar Paars*. Hij houdt er niet van om teveel met anderen te marchanderen, zo leert zijn korte relatie met Leefbaar Nederland. Veel moeilijkheden voor een rechts regeerakkoord zijn niet te verwachten. In hoofdlijnen denkt Fortuyn hetzelfde als de grote partijen, alleen gaat hij vooralsnog een stapje verder. Dat geldt vooral voor de collectieve sector.²⁰ Die is onder Paars al geknipt en geschoren, maar Fortuyn vindt dat er nog meer moet gebeuren. Al jaren pleit hij voor een nog verdergaande sanering en een nog kleinere overheid. ‘De Nederlandse (bruto) loonkosten zijn te hoog, de verzorgingsstaat is onvoldoende getrimd en de sanering van de overheidsfinanciën is verre van afgerond.’²¹

Overdracht van de publieke sector aan de markt zal een kerntaak worden van zijn kabinet: ‘Sedert 1986 pleit ik met kracht en regelmaat voor een veel kleinere overheid, die royaal taken afstoot naar de particuliere sector en waarin de uitvoerende diensten zoveel mogelijk worden verzelfstandigd.’²² Een kleinere overheid betekent volgens Fortuyn ook stoppen met allerlei sociale voorzieningen. Dit zal in-

¹⁹ De Groene Amsterdammer, 2 maart 2002.

²⁰ De overheid als ondernemer, Contact, 1993.

²¹ Elsevier, 25 januari 1997.

²² Idem, 30 juli 1994.

grijpende gevolgen hebben: ‘De huursubsidie, bijvoorbeeld, kan dan in haar huidige vorm worden afgeschaft.’²³ Ook de kinderbijslag kan weg.²⁴ De hypotheekrenteaftrek komt bij Fortuyn overigens niet in gevaar (dus ook niet voor zijn Palazzo di Pietro in Rotterdam, waarop momenteel voor zo’n 800.000 euro aan hypotheek is gevestigd²⁵). Een kleine overheid in een vrije economie, dat is het ideaal van Fortuyn. Dat betekent afrekenen met ‘de ambtenaren’²⁶ en met de restanten van de naoorlogse verzorgingsstaat en een afscheid van het ‘Rijnlandse model’. Fortuyn is daar al lang een ijverig pleitbezorger van: ‘Het Rijnlandse model, ook wel het continentale model genoemd, is een systeem van arbeidsverhoudingen waarbij de arbeidsmarkt in verregeande mate is gereguleerd. Door cao’s, de algemeenverbindendverklaring daarvan, door het beheer door de sociale partners van de werknemersverzekeringen ... Het Rijnlandse model is niet meer, maar ook niet minder, dan een sociaal-economische dictatuur.’²⁷ En weg met wat hij de ‘corporatieve economie’ noemt, waarin volgens Fortuyn werkgevers- en werknemersorganisaties, Kamers van Koophandel en Sociaal-Economische Raad het economisch leven bestieren als een ‘verlichte dictatuur’.²⁸

En vooral: vrij baan voor de zo door hem geprezen ondernemers, ‘het zuurdesem van de economie en natie’. Logisch dat hij onder die ondernemers juist zijn beste vrienden vindt:²⁹ ‘De overlegeconomie dient plaats in te ruimen voor een economie van individuele contracten waarin veel ruimte is voor veelvormigheid en flexibiliteit en waarin terdege rekening wordt gehouden met onze concurrenten in Azië en Oost-Europa.’³⁰ Voor de dictatuur van de markt hoeven we niet bang te zijn, stelt hij ons gerust. De markt zal vrijheid brengen: ‘We zien in de marktsector een geweldige democratisering. Voor tachtig euro heb je een overhemd op maat gemaakt, dankzij internet.’³¹ Dankzij het ondernemerdom zal de dienstverlening in ons land weer op niveau komen – iets waaraan het nu in Fortuyns optiek volslagen mankeert.³² Tevens is Fortuyn blij met de extra ruimte voor ondernemers dankzij het door Kok en Lubbers mede mogelijk gemaakte Verdrag van Maastricht: ‘Het tot stand komen van de grote binnenmarkt in de Europese Unie in 1992 en de Nafta op het Noord-

²³ Elsevier, 23 maart 1996.

²⁴ Idem, 19 juli 1997.

²⁵ FEM/De Week, 9 maart 2002.

²⁶ Zie Zonder ambtenaren, Pandora, 1994.

²⁷ Elsevier, 17 december 1994.

²⁸ Zie Aan het Volk van Nederland, Contact, 1992.

²⁹ FEM/De Week, 2 maart 2002, bijlage.

³⁰ Elsevier, 29 januari 1994.

³¹ Volkskrant, 9 februari 2002.

³² Zie: Mijn collega komt zo bij u: Dienstverlening in Nederland, Bruna, 1996.

Leest u zijn boeken maar

Amerikaanse continent – in 1994 – hebben er veel toe bijgedragen om het ideaal van de onbelemmerde vrijhandel een stuk dichterbij te brengen.’³³

Fortuyn heeft de paarse privatiseringen met goedkeuring gadeslagen, maar de paarse partijen zijn niet resoluut genoeg geweest. Dan zijn liberale vrienden uit een eerder tijdvak, die deden dat beter. Zoals verkeersminister Smit-Kroes, die staatsbedrijf PTT naar de markt stuurde: ‘Neelie zag het goed en heeft de privatisering terecht doorgezet. In het huidige informatica-geweld passen geen ambtelijke organisaties meer. Het gaat om wereldomspannende netwerken met zeer grote spelers. Er zijn alleen nog kansen voor goedgeleide, alerte ondernemingen die pro-actief omgaan met marktontwikkelingen, in staat zijn netwerken te bouwen en een begeerlijke fusiekandidaat zijn.’³⁴ Dat het KPN daarna een stuk minder is vergaan ligt in de visie van Fortuyn niet aan de privatisering, maar aan de weifelachtige houding van Paars om die privatisering voort te zetten.

Zoals er wel meer is fout gegaan onder Paars. Fortuyn weet voortdurend te melden hoe zaken vastlopen in de zorg, het onderwijs en de veiligheid. Maar de oplossing is niet om de financiële anorexia op die beleidsterreinen te beëindigen, zoals nu zelfs de paarse partijen nodig vinden. Integendeel: ‘Of je het nu over gezondheidszorg, onderwijs of veiligheid hebt: we moeten de schreeuwleijkerds de mond snoeren. Er gaat geen extra geld naartoe.’³⁵ We doen er beter aan om nog dieper te saneren – en met harde hand op te treden tegen iedereen die verantwoordelijk is voor het geldverkwisten in deze publieke sectoren: ‘Er is heel veel sabotage in de gezondheidszorg, in het onderwijs en bij de politie... Het kleinbedrijf komt niet verder dan drie procent ziekteverzuim. Het grootbedrijf zit rond de zeven procent. En dan kom je in de collectieve sector en dan is het tien, vijftien procent. Dat is sabotage, dat kan niet anders.’³⁶

³³ Elsevier, 3 december 1994.

³⁴ Idem, 2 augustus 1997.

³⁵ Het Parool, 8 september 2001.

³⁶ Volkskrant, 9 februari 2001.

Het nieuwe parlement

Met veel Fortunisten in de Kamer heeft Fortuyn in ieder geval al een deel van de volksvertegenwoordiging ingericht naar zijn wensen. Geen partijmensen, maar individuen (die overigens, voor zover het de lijst Pim Fortuyn betreft, ook geen enkele zeggenschap hebben gehad over het programma waarop ze gekozen worden.) Als het aan Fortuyn ligt, verdwijnen de traditionele partijen. Geen van alle wensten zij hem – nu wenst hij hen niet langer. Hij heeft al een tijd terug bedacht dat het over en uit moet zijn met de ‘gesloten partijpolitieke kaste’ die in Nederland de dienst uitmaakt. In zijn boek *Aan het Volk van Nederland* (1992) kunnen we daarover lezen.

Dat boek is overigens voor een deel gebaseerd op (en opgedragen aan) de 18de eeuwse Overijsselse edelman Joan Derk van der Capellen tot den Pol, een destijds bekend opposant van de vermolmde Oranjekliek in de nadagen van de Republiek der Zeven Verenigde Provinciën. Net als Van der Capellen tot den Pol ziet Fortuyn de natie als een vereniging van individuen. Aan georganiseerde groepen heeft hij een broertje dood. Die pacteren alleen maar met elkaar en vormen duistere kartels. Te verwachten valt dat Fortuyn veeleer een parlement wil zoals dat in de 19de eeuw opereerde, zonder partijen en met figuren die voor zichzelf spraken. Ook elders zien we Fortuyns nadrukkelijke hang naar ‘vroeger’. Bijvoorbeeld in zijn recente pleidooi om de huidige provincies weer naar vroeger model in te delen. Of zijn voorstel om weer ‘stadhouders’ aan te stellen.³⁷ De relatie tot het nieuwe parlement zal een moeilijke worden. Want Fortuyn weet: er leven twee zielen in zijn borst. Hij is ‘hoewel autoritair, democraat in hart en nieren’.

Fortuyniaanse sociale zekerheid

Het regeerakkoord dat Fortuyn wil sluiten met VVD en CDA zal bikkelhard ingrijpen in de sociale zekerheid. Je kunt je afvragen of dat nog kan, na alle paarse snij- en snoeimaatregelen, waarbij vrijwel elke wet onder handen is genomen. Van de sociale verzorgingsstaat, zoals die

³⁷ De puinhopen van acht jaar Paars, Karakter, maart 2002, 147.

Leest u zijn boeken maar

onder Den Uyl nog bestond, zijn we al mijlenver afgedwaald. Dichter zitten we nu bij het ideaal van de ‘waarborgstaat’, waar Bolkestein sinds begin jaren ’90 voor pleit en waarin slechts minimale garanties geboden worden aan mensen die niet in staat zijn met werken de kost te verdienen. Als het aan Fortuyn ligt, zal het nog beroerder worden voor degenen die van de sociale zekerheid afhankelijk zijn. Zo krijgen mensen met kanker geen WAO meer. Met die uitspraak in het tv-programma van Felix Rottenberg baarde de Rotterdamse politicus opzien. Dit is inderdaad een grote stap terug in het verleden. Invoering van de WAO was eind jaren ’60 van de vorige eeuw de kroon op het bouwwerk van de naoorlogse sociale zekerheid, de afgeronde opvolger van de lappendeken aan regelingen voor beroepsziekten en invaliditeit. Fortuyns opvattingen komen ook hier weer niet uit de lucht vallen. ‘Ik vind dat de WAO maar helemaal moet worden afgeschaft en dat je gewoon in de bijstand terecht moet komen als je niet meer kunt werken. Wie dat risico niet wil lopen, moet zich particulier verzekeren,’³⁸ zei hij in 2000. Een jaar later dacht hij er nog net zo over: ‘Ik zou de WAO en alle inkomensafhankelijke subsidieregelingen zo snel mogelijk willen afschaffen. Alleen de bijstand mag blijven.’³⁹

Aan WAO voor mensen met psychische kwalen wil Fortuyn al helemaal niet: ‘Burn-out, overspannen, RSI? Niks ervan. Ga maar wat anders doen.’⁴⁰ En in zijn laatste boek formuleert hij het zo: ‘De WAO wordt zodanig hervormd dat alleen maar objectief meetbare ziektes en aandoeningen voor de vaststelling van een uitkering in aanmerking komen. Bovendien moet er een directe relatie bestaan tussen ziekte en aandoening en de arbeidssituatie. Een verkeersongeluk of een skiongeluk bijvoorbeeld komen dus niet in aanmerking voor de WAO, net zomin als het oplopen van aids.’⁴¹ En kanker dus ook niet... Fortuyn weet de oplossing voor het probleem dat hij zelf maakt: daarvoor hebben we de bijstand. Wil men dat niet, dan zal men zichzelf op de particuliere markt moeten bijverzekeren.⁴²

Fortuyn wil naast het afschaffen van de WAO ook het beroep op ziekingeld verminderen. Hij prijst het kabinet-Lubbers/Kok voor zijn ingreep in de oude Ziektewet, waardoor werkgevers de eerste zes weken ziekingeld voor hun rekening moesten gaan nemen: ‘Door deze

³⁸ Elsevier, 23 september 2000.

³⁹ Het Parool, 8 september 2001.

⁴⁰ Idem, 8 september 2001.

⁴¹ De puinhopen van acht jaar Paars maart 2002, 109.

⁴² Ibidem

maatregel werd het veelvuldig kortdurend ziekteverzuim drastisch teruggedrongen, en daarmee de oorzaak van de te grote uitgaven in het kader van de Ziektewet. Deze maatregel had nog verfijnd kunnen worden door de eerste week van ziekte voor rekening van de werknemer te laten komen en de daarop volgende vijf weken voor die van de werkgever. Dat leert werknemers dat zij in geval van hoofdpijn, een klein griepje, menstruatieperikelen, een avondje doorzakken of zo maar wat balen, zelf voor de kosten opdraaien.⁴³

Fortuyn is kritisch over de hele sociale zekerheid, die hij ziet als te veel en te luxe: ‘Eenieder die zich hier naar redelijk ruim gestelde regels voegt, wordt gevoed en krijgt een dak boven het hoofd, compleet met centrale verwarming en douche.’⁴⁴ Dat kan zo niet verder, meent hij: ‘De kosten van de sociale zekerheid zullen het komende decennium in wereldconcurrentieel perspectief verder omlaag moeten. We kunnen ons deze duurbetaalde, hoogopgeleide werklozen gewoon niet permitteren.’⁴⁵ Fortuyn bepleit een veel hardere aanpak van mensen in de sociale zekerheid: ‘Mensen die niet willen werken, horen arm te zijn. Als je gezond van lijf en leden bent, ga je aan de slag. Er is werk zat.’⁴⁶ Om dat te bereiken, moet wel worden ingegrepen in de regels die nu nog gelden rondom bijvoorbeeld het minimumloon. Die kunnen beter snel verdwijnen: ‘Onder het minimumloon werken lukt natuurlijk pas echt als de vluchtweg via de Bijstand is afgesneden. Het is heel goed mogelijk om netto niet beneden het bijstandsniveau te komen door de premies en belastingen op dat niveau maar in één keer geheel af te schaffen.’⁴⁷ Laten we, zo houdt Fortuyn als goed neoliberal ons voor, leren van de Amerikanen: ‘Het enige dat echt helpt, is het rigoureuus openbreken van de onderkant van de arbeidsmarkt. De Amerikanen hebben met hun weergaloze banenmachine laten zien hoe dat moet en dat het werkt. Als de onderkant wordt opengeboken, ontstaat er in de particuliere en de collectieve sector een scala aan eenvoudige doch uiterst nuttige banen.’⁴⁸

Het ligt dan ook voor de hand dat Fortuyn niet overloopt van respect voor mensen in armoede: ‘Vergeleken met veel andere landen in de wereld, zelfs hoogontwikkelde landen, is in ons land niemand écht arm.’⁴⁹ Hij vindt arme mensen eigenlijk vooral ‘losers’, die daar ten-

⁴³ Elsevier, 24 februari 1996.

⁴⁴ Idem, 4 januari 1997.

⁴⁵ Idem, 21 juni 1997.

⁴⁶ Het Parool, 8 september 2001.

⁴⁷ Elsevier, 3 december 1994.

⁴⁸ Idem, 12 oktober 1996.

⁴⁹ Idem, 4 januari 1997.

Leest u zijn boeken maar

minste voor een groot deel zelf de verantwoordelijkheid voor dragen: ‘Het moet er maar uit: wie langdurig van een bijstandsuitkering geniet maar wel degelijk fysiek en psychisch in staat is om te werken, is een tweederangsburger ... Te dikwijls wordt lang niet alles aangepakt om in eigen levensonderhoud te voorzien. Voor laaggeschoold werk bestaat vaak een gebrek aan arbeidskrachten. Betrokkenen voelen zich er te goed voor of het brengt niet veel meer op dan de makkelijk te krijgen bijstand. De overheid kan ook iets doen, iets heel rigoureuus, namelijk arbeid aan de onderkant verschrikkelijk goedkoop maken door bijstand te beperken tot degenen die gezien hun gezondheid echt niet kunnen werken.’⁵⁰ En armoede komt voort uit jaloezie: ‘Armoede is nu: niet kunnen meedoen aan de prettige dingen van het leven. Niet elke dag een stukje vlees, de wasmachine of televisie even niet kunnen repareren. Armoede bestaat in relatie tot de mogelijkheden die anderen wél hebben. Het is een toestand die wordt gevoed door jaloezie op degenen die zich wel van alles kunnen permitteren. Daardoor tast armoede onze eigenwaarde aan en roept het negatieve energie op. Die energie kan iemand beter gebruiken om zijn positie te verbeteren dan om te klagen en zich verongelijkt te voelen.’

Fortuyn is ook in dit verband een volgelinge van Paars, dat ook graag beweert dat het met de armoede is gedaan en hooguit nog uitzonderlijke personen door bepaalde omstandigheden uit de boot van de sociale welvaart vallen. Fortuyn ziet het zó: ‘De strijd om het bestaan is in de hoogontwikkelde wereld vrijwel gestreden. Zelfs de onderklasse hoeft zich geen zorgen te maken om het naakte voortbestaan. Iedereen heeft brood op de plank en een dak boven het hoofd.’⁵¹ Armoede is eerder een statistisch verzinsel, zo redeneert hij: ‘Kenmerken als inkomen, werkloosheid, land van herkomst, wonen in bepaalde stedelijke gebieden, huisvesting en opleiding bepalen tezamen of iemand tot die nieuwe onderklasse behoort. Dus als je een hoop ellende rond je persoon verzameld weet, hoor je ertoe.’⁵²

Als het aan Fortuyn ligt, schaffen we ook de Algemene Bijstandswet, nog zo’n pronkstuk van de sociale verzorgingsstaat, af. In 1994 schrijft hij: ‘De bijstand dient voor gezonde mensen te worden af-

⁵⁰ Elsevier, 9 november 1996.

⁵¹ Idem, 1 maart 1997.

⁵² Idem, 27 januari 1996.

geschapt en vervangen door negatieve inkomstenbelasting, die een maandelijks netto-inkomen garandeert van vijfhonderd gulden⁵³ In *De verweesde samenleving* (1995) pleit hij voor ‘afschaffing van de bijstand in zijn huidige vorm voor eenieder die ouder is dan 18 jaar en jonger dan 65 jaar en in beginsel in staat is om te voorzien in de kosten van het eigen onderhoud. Daarvoor in de plaats komt een plicht tot werken tegen een geïndividualiseerd netto-maandinkomen van 1.000 tot 1.200 gulden.’ Weer een jaar later kan de hele Bijstandswet in zijn huidige vorm voor Fortuyn verdwijnen: ‘De Bijstandswet in zijn huidige vorm wordt opgeheven; bijstand is er voor mensen die echt niet kunnen werken. Alle overigen gaan aan de slag en hebben recht op werk.’⁵⁴

Tot die laatste groep rekent hij zeker ook alleenstaande moeders: ‘Al die alleenstaande moeders kunnen best hun handen laten wapperen door aan de slag te gaan als werkster.’⁵⁵ Het verschijnsel ‘bijstandsmoeder’ moet van hem zo snel mogelijk verdwijnen. Met de hem kenmerkende verrijndheid zegt hij het zó: ‘Daar moet ze de samenleving niet mee opscheppen. Je hóeft geen kinderen te krijgen. Er bestaat zoiets als de pil. En dan neem je maar een dienstje als de kinderen naar school zijn. Of je gaat tuinen onderhouden. Er is geen tuinman te krijgen.’⁵⁶ Overigens, als deze perfide vrouwen wél gaan werken, zijn ze nog niet erg veilig voor Fortuyn: ‘De kinderbijslag wordt onmiddellijk afgeschapt. Kinderen, zo zal de overheid ons via Postbus 51 leren, zijn weliswaar geschenken, maar niet van God of Allah, maar aan onszelf omdat we daartoe bewust hebben besloten.’⁵⁷

Vrouwen en kinderen moeten nog maar eens goed nadenken of ze wel werkelijk zo blij moeten zijn met de missie van Fortuyn. Ook voor mensen op leeftijd heeft hij slecht nieuws: ‘De vergrijzing dwingt ons om vergrijzenden langer voor zichzelf te laten zorgen. Zij moeten hun geld waarmaken, of met minder genoegen nemen. Zij zullen merendeels zelf moeten opdraaien voor de kosten die hun ouder worden met zich meebrengt. Wereldconcurrerende verhoudingen dwingen dit af en jongere generaties willen en kunnen die hele last niet dragen.’⁵⁸ Mensen met weinig geld moeten het over het algemeen helemaal niet hebben van Fortuyn. De voor hen vaak zo belangrijke in-

⁵³ Elsevier, 12 februari 1994.

⁵⁴ Idem, 24 februari 1996.

⁵⁵ Idem, 25 november 2000.

⁵⁶ Het Parool, 8 september 2001.

⁵⁷ Elsevier, 19 juli 1997.

⁵⁸ Idem, 26 april 1997.

komensafhankelijke regelingen verdwijnen als hij het voor het zeggen krijgt: ‘De armoedeval wordt stapsgewijs opgeheven door aan persoonlijke omstandigheden gebonden subsidies, alsmede vrijstelling van gemeentelijke en waterschappelijke tarieven en belastingen, af te bouwen.’⁵⁹ Kortom: geen gezeik, allemaal arm.

De toekomst van de zorg onder Fortuyn

Het hakken op de collectieve sector wordt voor Fortuyn problematisch als het over de zorg gaat. De meerderheid van de bevolking vindt immers dat alle prioriteit, ook financieel, moet liggen bij het aanpakken en oplossen van de problemen hier. Fortuyn weet dat hij lekker meeroeit op de golven van kritiek die inmiddels onder de bevolking op Paars zijn losgekomen. De eindeloze wachtlijsten, de tekortschietende zorg, het gebrek aan personeel en de wantoestanden in verzorgings- en verpleeghuizen zijn koren op zijn molen. Hij gispt Paars dan ook van harte vanwege de chaos, het politieke onvermogen, de ondoordachte schaalvergrotingen en fusies. In zijn nieuwe politieke programma haalt Fortuyn het voorbeeld van zijn eigen vader aan. Die zit in het verzorgingstehuis en krijgt volgens Fortuyn te horen dat hij zijn behoefte maar moet doen in zijn incontinentieluier. De verzorging heeft geen tijd voor hem.⁶⁰ Inderdaad, schandelijke toestanden die genadeloze kritiek verdienen.

Maar: Fortuyns oplossing is heel anders dan de meeste mensen willen. Fortuyn schrijft in zijn nieuwe programma dat hij helemaal geen extra financiële steun wil voor verpleeghuizen, ziekenhuizen, thuiszorg, mantelzorgers, huisartsen: ‘De eerste twee jaar zelfs geen cent erbij (met uitzondering van de inflatiecorrectie).’⁶¹ Hij wil ook niet ingrijpen in het particuliere ondernemersdom, dat al zoveel geld weglukt uit de zorg. Van Fortuyn mag de farmaceutische industrie de zorg als ‘product’ blijven zien, waaraan miljarden te verdienen zijn. Niet meer, maar juist minder overheid en regelgeving zullen volgens Fortuyn de oplossing van de problemen in de zorg mogelijk maken. Dus: weg met alle regels en vrij spel voor de commercie in de zorg: particu-

⁵⁹ De puinhopen van acht jaar Paars maart 2002, 109.

⁶⁰ Idem, 41.

⁶¹ Idem, 45.

lier initiatief en ondernemerschap worden toegelaten en aangemoedigd in alle sectoren van de zorg.⁶² Dan komt het wel allemaal goed.

Fortuyn gelooft niet in zorg als uiting van beschaving. En in altruïstische zorgverleners gelooft hij al helemaal niet. Hij spreekt er zelfs met grote achterdocht over: ‘Zij die hun leven wijden aan de zwakkeren, lijden niet zelden aan een gering zelfgevoel en ontlenen aan hun liefdewerken de nodige eigenwaarde. Daar is niets mis mee, maar het ontkracht wel het zuiver altruïstische karakter van hun bekommernis. Ik ga nog een stap verder: zuiver altruïsme bestaat niet, we gebruiken elkaar tot op zekere hoogte altijd, zelfs in een liefdesrelatie. Er is altijd iets van eigen belang dat een dergelijke houding van medeleven constitueert.’⁶³

De professionele werkers in de zorg moeten maar een wat ruimere taakopvattingen krijgen, spreekt hij vermanend. Want er wordt toch wat gelanterfant in deze sector, weet Fortuyn: ‘Een complete staf van dokters en arts-assistenten gaat rustig met de armen over elkaar zitten als er geen operatiekamerpersoneel beschikbaar is ... Als ze in lijven mogen snijden, valt ze ook te leren de apparatuur te bedienen, instrumenten aan te reiken en de vloeren te schrobben.’⁶⁴ Niet zeuren, harder werken, is Fortuyns advies aan de sector waar de uitstoot aan afgebrande arbeidskrachten nu al catastrofaal is. Niks mee te maken, lezen we: in twee jaar tijd moet de gezondheidszorg de arbeidsproductiviteit opvoeren door het terugdringen van uitgaven voor administratie, bureaucratie, ondersteunende functies en overtollig management.⁶⁵ Dat met het aanpakken van de bureaucratie en de ‘managersziekte’ in de zorg geld te besparen valt, toonde de SP al veel eerder aan: 200 miljoen euro.⁶⁶ Maar het oplossen van wachtlijsten en het verbeteren van de kwaliteit in de zorg, kost niet enkele honderden miljoenen, maar enkele miljarden euro. Ziedaar het gezondheidszorggat van Fortuyn. Dit betekent ook dat hij het geld mist om zijn idee van droomtehuizen waar te maken, ‘met een mooi parkje met vijvers waarin vissen, eenden en zwanen rondzwemmen’.⁶⁷

Fortuyn weet dat de bevolking daden eist, om aan de treurige toestand van ’s lands (gezondheids)zorg iets te veranderen. Maar hij kan, gezien zijn opvattingen over de uit de pan gerezen publieke sector, niet

⁶² De puinhopen van acht jaar Paars maart 2002, 45.

⁶³ Elsevier, 6 september 1997.

⁶⁴ Idem, 18 augustus 2001.

⁶⁵ De puinhopen van acht jaar Paars maart 2002, 45.

⁶⁶ Eerste weg links, 2002.

⁶⁷ De puinhopen van acht jaar Paars maart 2002.

kiezen voor datgene wat de kiezers absoluut noodzakelijk vinden: hoogste prioriteit, ook financieel, voor de problemen in de zorg.⁶⁸ En dus komt hij met een dooie mussenverhaal: als een kwart van het personeel wordt weggesneden (volgens Fortuyn voornamelijk managers en andere niet-productieve figuren), komt er voldoende ruimte voor de werkers om hun werk naar behoren te doen. Enige verdere financiële uitwerking geeft hij ook hier niet.

Tot slot de patiënt: die moet vooral minder zeuren. Om hem of haar met harde hand te helpen, heeft Pim een ouderwetse oplossing: hij voert een eigen bijdrage in voor het bezoek aan de huisarts.⁶⁹ En al lochtoon bezoek aan de huisarts loopt al helemaal de spuigaten uit, zo weet Fortuyn. Ook daartegen moeten drastische maatregelen genomen worden.⁷⁰ Welke maatregelen? Dat zullen we, zoals zovele andere antwoorden, in zijn volgende boek moeten lezen.

De politiezorg onder Fortuyn

Fortuyn is voor orde, voor handhaving, voor de harde hand. De grenzen moeten dicht. Gelukzoekers van elders moeten worden geweerd. Drugsmokkelaars mogen van hem op Schiphol in kooien worden geketend en drugsgebruikers in de bossen van Zuid-Limburg worden gejaagd. Keiharde taal, die het goed doet bij een aanzienlijk deel van het electoraat, ook mede dankzij de verrechtsing van andere partijen. Fortuyn heeft weinig boodschap aan normen die tot dusver werden gezien als horend bij een bepaald beschavingsniveau. En hij erkent evenmin dat de huidige problemen op het terrein van veiligheid en criminaliteit verband houden met de budgettaire anorexia in de hele publieke sector.

Nee, voor Fortuyn is veiligheid geen kwestie van geld maar van optreden. Keihard optreden, dáár staat hij voor. En dat kan het best als we de regels oprekken en de politie weer aan het werk gaat. Want daar mankeert het volgens hem aan. Fortuyn weet immers al lang hoe het erbij staat: politie en justitie hebben als het hun uitkomt lak aan de rechtsstaat. Sterker, het besef van wat de rechtsstaat moreel en ethisch

⁶⁸ Zie NIPO/SP-peiling, februari 2002.

⁶⁹ De puinhopen van acht jaar Paars maart 2002, 48.

⁷⁰ Ibidem

inhoudt, is bij functionarissen van hoog tot laag nauwelijks nog aanwezig.⁷¹ ‘En hoe het er bij de politie aan toegaat, kun je op elk bureau zien. Dat tikt nog steeds met twee vingers. Er wordt ontzettend veel koffie gedronken. Administreren is belangrijker dan uitvoeren. Zo is het ook in het onderwijs en in de zorg.’ Nee, Fortuyn weet het zeker. Politieagenten verdienen vaak wel erg gemakkelijk de kost: ‘De gemiddelde politiefunctionaris verdient een uitstekend, marktconform salaris. Hij hoeft daarvoor helemaal niet hard te werken: 36 uur per week bruto werktijd. Maar er wordt op die bureaus vooral rondgehangen, koffie gedronken en vergaderd. Je kunt zo’n dienstje op je wenkbrauwen uitdienen.’⁷²

Deze makkelijke kritiek is geen oprisping, maar een constante in Fortuyns opvattingen, zo blijkt uit een uitspraak van meer dan vijf jaar terug: ‘Politie is er voornamelijk voor zichzelf en niet voor de dienstverlening aan de burger. Agenten rijden zonder zwaailicht rustig door een rood stoplicht of aanzienlijk te hard. Regels zijn er voor ons, niet voor hen. Boeven op straat, agenten in bed en aan deze wantoestand kan door de inflexibele opstelling van de dames en heren agenten voorlopig niets worden gedaan.’⁷³ De nood die de politie klaagt moet niet gelenigd worden met extra geld, adviseert Fortuyn in 1994 bij het begin van Paars: ‘Voorlopig maar even geen extra geld voor de politie, maar de wanstaltige rotzooi opruimen in eigen huis. Voor hetzelfde geld valt een aanmerkelijk beter product te leveren en zijn er heel wat meer agenten op straat te brengen.’⁷⁴

Acht jaar later klaagt iedereen steen en been, maar Fortuyn denkt nog steeds zonder geld wél de gaten in de politiezorg te kunnen dichten: ‘Hoeveel honderden miljoenen hebben we al niet uitgegeven aan meer blauw op straat. En is er meer blauw? Weet u hoe hoog het ziekteverzuim is op sommige bureaus in de randstad? Vijftien procent mijnheer. Bij een gemiddeld midden- en kleinbedrijf is dat vijf à zes procent. Die arbeidsorganisatie is dus ziek. Dat moet je eerst aanpakken. Je moet tegen je personeel durven roepen dat die aanstelleritis onmiddellijk afgelopen moet zijn. Ze duidelijk maken dat ze bij problemen naar hun baas moeten lopen en niet gelijk in bed moeten gaan liggen.’⁷⁵ Van de gewone politie moeten we het niet hebben. De markt

⁷¹ Elsevier, 27 januari 1996.

⁷² Idem, 8 augustus 2001.

⁷³ Idem, 3 februari 1996.

⁷⁴ Idem, 16 april 1994.

⁷⁵ Het Parool, 8 september 2001.

kan ook hier de problemen tenminste voor een deel oplossen, weet Fortuyn ons te vertellen: ‘Onvermijdelijk is dat het publieke domein steeds meer wordt bezet door particuliere ordehandhavers.’⁷⁶

Arbeidsverhoudingen onder Fortuyn

Ook een vriend van de vakbonden kan Fortuyn niet worden genoemd. Ze horen bij een overleefd sociaal-democratisch stelsel. In plaats van collectieve regelingen moeten werknemers maar ieder voor zichzelf zien rond te komen met hun werkgevers. Werknemers bestaan eigenlijk niet meer in de door Fortuyn vormgegeven maatschappij, en banen ook al niet. In plaats van dat alles worden wij allen ‘ondernemers van eigen arbeid’, kleine zelfstandigen, liefst in kleine business-units waarin de huidige ondernemingen en instellingen opgesplitst moeten worden.

Weg met allerlei beschermende bepalingen, lang leve de flexibiliteit en de individualiteit in de arbeidsverhoudingen, aldus Fortuyns bestendige opvatting: ‘We kunnen een gigantische sprong naar flexibilisering van arbeid en arbeidsmarkt maken door het arbeidscontract voor onbepaalde duur af te schaffen en te vervangen door een arbeidscontract van beperkte duur, bijvoorbeeld vijf jaar. Dat stelt bedrijven en instellingen in de gelegenheid op een nette manier van een werknemer te scheiden. Het houdt de werknemer uiterst scherp en stimuleert hem tijdig naar iets anders om te zien als hij voelt aankomen dat een nieuw arbeidscontract van vijf jaar er niet in zit.’⁷⁷ En: ‘Maatregelen van enig formaat die echt helpen, zouden natuurlijk zijn het afschaffen van de algemeenverbindendverklaring en het afschaffen van de Bijstand voor hen die *kunnen* werken. De eerste maatregel zou een daad van rechtvaardigheid en democratie zijn. Bindt geen partijen die aan het cao-overleg part noch deel hebben!’⁷⁸ Fortuyn ziet ook een bedreigingen in oudere werknemers, die tal van verworven rechten niet willen loslaten: ‘De makke zit natuurlijk in al die verworven rechten, die mensen gevangen houden op hun reeds lang bezette werkplek, zoals een konijn gevangen zit in de koplampen van een auto.’⁷⁹

⁷⁶ Elsevier, 22 augustus 1998.

⁷⁷ Idem, 12 februari 1994.

⁷⁸ Idem, 3 december 1994.

⁷⁹ Idem, 26 april 1997.

Van de klassenmaatschappij die hij zijn studenten in zijn jonge jaren nog zo helder voor ogen hield, wil de rechtsliberaal van nu niets meer weten. Hij gelooft nu in de ‘contractmaatschappij’, zo leert hij ons in *Aan het Volk van Nederland*. Het lijkt wat gestolen van Jean-Jacques Rousseau, maar inhoudelijk blijkt het veel meer te passen bij Margaret Thatcher c.s. Of bij Frits Bolkestein. Voor hem steekt Fortuyn zijn bewondering niet onder stoelen of banken. Jammer, dat Bolkestein hem niet tijdig ontdekt heeft.

De strijd die gaat komen, ofwel: clash of civilizations

Wie de boeken, columns en interviews van Fortuyn leest, tot en met zijn laatste product *De puinhopen van acht jaar Paars*, krijgt gaandeweg een beeld van het land dat Fortuyn graag van Nederland zou maken: een ultra-liberaal land, met een kleine overheid die hardhandig optreedt en een gekortwiekte publieke sector die met weinig geld moet zien rond te komen. Wat de publieke sector dan niet meer kan presteren moet maar aan de veel creatievere Markt en de vrije ondernemers worden overgelaten. Het volk moet niet klagen maar werken en met watjes en losers wordt geen rekening gehouden. En in dat nieuwe Nederland moeten we ons waakzaam opstellen en vreemde invloeden op onze cultuur weren.

Nederland moet zijn deuren op slot doen voor vreemde smetten, zegt Fortuyn al in 1994: ‘Nederland is vol!’⁸⁰ Vier jaar later denkt hij er nog precies zo over: ‘Ik vind echter ook dat we moeten ophouden met het dweilen met de kraan open. Nederland is vol, zowel fysiek als mentaal. De grenzen moeten hermetisch worden gesloten.’⁸¹ Tijdens zijn kortstondige vrijjage met Leefbaar Nederland mag hij alleen zeggen dat het ‘wel erg druk in Nederland is’ – maar als hij zichzelf tot Lijst Pim Fortuyn promoveert hoeft hij aan niemand meer verantwoording af te leggen en zegt hij weer klip en klaar: ‘Als ik het voor het zeggen had kwam er geen islamiet meer het land in.’⁸² Hij ziet er geen enkele aanwinst in. De binnenkomst van vreemdelingen, daaraan hebben we helemaal niks: ‘Zo komt er elke vijf jaar een middelgrote stad

⁸⁰ Elsevier, 8 oktober 1994.

⁸¹ Idem, 25 april 1998.

⁸² Idem, 28 januari 1998.

Leest u zijn boeken maar

als Deventer bij van mensen die niet meer kunnen zijn dan een dood gewicht in de samenleving.’

De samenleving waarnaar Fortuyn ons leiden zal, komt er niet langs de weg van het vredig naast elkaar leven van mensen. De nationale identiteit die hij wil bewaren is niet die van alle inwoners van Nederland. Fortuyn heeft een uitgesproken idee van een ‘gezonde cultuur’. Hij gaat ervan uit dat culturen ontstaan en gezond blijven door strijd. Dit is het oude idee van de ‘clash of civilizations’. In *Tegen de islamisering van onze cultuur* (1997) roept hij de christelijke Nederlandse cultuur op ten strijde te trekken tegen de ‘achterlijke’ islamitische cultuur. Elders spreekt hij van een ‘koude oorlog’ tegen de islam, zoals vroeger tegen het communisme. Hij verwijst instemmend naar de door Ronald Reagan gewonnen strijd tegen het Russische Rijk van de Duivel: ‘Een zeer succesvolle strategie die beslist voor herhaling vatbaar is.’⁸³

Door de tolerantie tegenover andere culturen heeft de christelijke cultuur volgens Fortuyn ‘zwakke knieën’ gekregen en dreigt het Westen onder de voet te worden gelopen door andere culturen, die wel strijdbaar zouden zijn: ‘Wat dat betreft leven wij in West-Europa als in de nadagen van het Romeinse Rijk of als in de dagen vlak voor het uitbreken van de Franse Revolutie. De samenleving is er een van wezen geworden. In feite een weerloze samenleving...’⁸⁴ De strijd die Fortuyn namens het christendom wil aangaan met de islam is dan ook niet in de eerste plaats een strijd tussen religies, maar vooral tussen culturen: ‘Ik spreek hier uitdrukkelijk in de veel bredere termen van cultuur dan van godsdienst. Een godsdienst kan men verlaten, zoals in ons land op grote schaal gebeurt, een cultuur kan men echter niet verlaten.’⁸⁵

Fortuyn vindt het tot zijn ‘missie’ behoren onze cultuur te redden – en daarvoor is nieuwe strijd noodzakelijk. Na het wegvallen van het communisme als Rijk van de Duivel doet nu ‘de islam’ dienst als vijand in de cultuurstrijd. Als in elke oorlog is ook in deze strijd weinig behoefte aan nuancering: ‘De grootste bedreiging voor de wereldvrede komt van de islam, waarbij het onderscheid tussen liberale en fundamentalistische islam slechts betrekkelijk is.’⁸⁶ Deze vijand kan ook

⁸³ Tegen de islamisering van onze cultuur. Nederlandse identiteit als fundament, Bruna, 1997, 37.

⁸⁴ De verweesde samenleving, Bruna, 1995, 198.

⁸⁵ Idem, Bruna, 1995, 183-184.

⁸⁶ Elsevier, 25 augustus 2001.

overal ontdekt en bestreden worden: ‘Er is bijna geen conflict ter wereld, of het nu een burgeroorlog betreft of een oorlog tussen twee landen, waar de islam geen prominente rol speelt.’

In die zin is de islam een goede nieuwe tegenstander in de cultuurstrijd. ‘De rol van het communisme is vrijwel uitgespeeld, maar overgenomen door de islam.’ Fortuyn voelt zich nadrukkelijk verwant, zo zegt hij, met de filosofie van de Italiaanse premier Berlusconi over de invloed van de islam.⁸⁷

Die dreiging is mondiaal, maar ook om de hoek te voelen. In harde woorden veegt Fortuyn de vloer aan met hen die pleiten voor vreedzame coëxistentie van religies in ons land: ‘Het zelfkritisch vermogen van de islam is nul procent. Mij vinden ze een varken, onze vrouwen zijn hoeren, de christenen zijn christenhonden, de joden zijn verraders en negers zijn opvulling.’⁸⁸ Of hij dit allemaal gehoord heeft van de allochtonen in zijn eigen wijk, waar zijn Palazzo di Pietro als rots tussen de kiezels staat, is niet duidelijk. Wellicht heeft hij het van horen zeggen, zoals hij wel meer van horen zeggen heeft, een bekentenis die hem vakkundig afgedwongen werd door een vasthoudende Felix Rottenberg tijdens diens fameuze Fortuyn-interview. Zijn boodschap aan hier verblijvende migranten is en blijft echter bikkelhard: ‘Niets vrijwilligheid en gesmeek: niet integreren betekent vertrekken.’⁸⁹

Fortuyn voert vaak de ‘gevaarlijke vreemdeling’ op. Hij heeft doelbewust gekozen voor een campagne over het asielbeleid, zo valt af te leiden uit de analyse die hij maakte van de politiek van de VVD. Deze partij had naar zijn overtuiging in 1998 om electorale redenen de portefeuille asielbeleid moeten nemen: ‘Immers, een groot deel van de verkiezingswinst van de VVD mag op het conto worden geschreven van een voornemen van de VVD tot het voeren van een steviger en bovenal restrictiever beleid.’⁹⁰ Het gevaar van de ‘vreemdeling’ vormt een rode draad in het politieke programma van Fortuyn en doet dienst als stopmiddel op het moment dat zijn populistische uitgangspunten leiden tot onverenigbare standpunten. Zo wordt het probleem van een kostbaar justitiebeleid verbonden met het integratieprobleem: ‘Het hele bouwprogramma van gevangeniszellen van de afgelopen twintig jaar zou overbodig zijn geweest als deze problematiek niet op

⁸⁷ Miljonair, 2002, nr. 4.

⁸⁸ Idem, 2002, nr. 4.

⁸⁹ Elsevier, 7 oktober 2000.

⁹⁰ Idem, 31 maart 2001.

Leest u zijn boeken maar

het bordje van de Nederlandse samenleving terecht was gekomen.⁹¹ De gevaarlijke vreemdeling doet echter vooral dienst als bindmiddel voor nationale eenheid. In de cultuurstrijd tegen de islam moeten immers de gelederen worden gesloten.⁹²

Het idee van cultuurstrijd betekent ook dat de belangen van de nationale cultuur hoger moeten worden aangeslagen dan die van de individuele mens. Fortuyn wil dan ook gedwongen integratie. Dat kan economisch door gedwongen arbeidsparticipatie. Ook op cultureel gebied staat Fortuyn gedwongen integratie voor. Daarvoor is onder meer herziening nodig van Artikel 1 van de Grondwet, over het verbod op discriminatie op basis van ras, leeftijd en geslacht. Voor bijvoorbeeld vrouwen en homoseksuelen is dit verbod onderdeel geworden van ons cultuurgoed. ‘Gecomplieerder ligt het met het gelijkelijk aanvaarden van onze kleine groep joodse medeburgers en de grote groep vreemdelingen van velerlei herkomst die thans ook onze medeburgers zijn.’⁹³ En dat zijn vooral de islamieten, tegen wie we een koude oorlog moeten starten: ‘de problemen concentreren zich op al die medeburgers die komen uit cultuurgebieden die ver tot zeer ver af staan van de onze. Meer in het algemeen kan worden gesteld dat de islamitische culturen ver af staan van de joods-christelijk-humanistische cultuurgebieden.’⁹⁴ ‘De bipolaire wereldorde met bijbehorende Koude Oorlog is voltooid verleden tijd. Eigenlijk al een jaar na het verdwijnen van de bipolaire wereldorde tekende zich een nieuwe tegenstelling af. De Golfoorlog was óók een oorlog met een culturele inzet. De joods-christelijke-humanistische cultuur van het Westen versus de islam, met name de fundamentalistische interpretatie daarvan,’⁹⁵ zo meent Fortuyn.

Nog meer (on)fortuynlijke uitspraken

Fortuyn heeft over alles wel wat te zeggen. In die zin zegt hij terecht: ‘Leest u mijn boeken maar’ als hem wordt verweten niet duidelijk te zijn. Hier vindt de lezer vaak losse flodders, die niet of nauwelijks onderbouwd worden. Desalniettemin geven ze stuk voor stuk wel een

⁹¹ Elsevier, 21 juli 2001.

⁹² Tegen de islamisering van onze cultuur, 16.

⁹³ Ibidem, 181-182. Ook de Centrumdemocraten van Janmaat waren in 1998 in hun verkiezingsprogramma ‘Trouw aan rood wit blauw!’ voor verandering van artikel 1 van de grondwet.

⁹⁴ Ibidem, 183.

⁹⁵ Elsevier, 31 augustus 1996.

helderder beeld van een merkwaardig denker. Laten we er nog een paar nemen:

Over huurders

‘Mensen met een klein inkomen krijgen bijvoorbeeld geen individuele huursubsidie meer, maar de sociale woningbouwvereniging stelt hen in staat tegen een redelijke prijs te wonen.’⁹⁶

Over dienstplicht

Fortuyn weet wat goed is voor de jeugd. Dus: herinvoering van de militaire dienstplicht, voor maar liefst twee jaar. Wie dat niet wil, moet ‘sociale dienstplicht’ vervullen, één jaar lang. Gedurende die tijd moeten de ‘dienstplichtigen’ in speciale jeugdhotels verblijven in groepen samengesteld op basis van sekse, sociale en etnische afkomst. En allemaal in uniform!⁹⁷

Over het leger

Fortuyn wil honderdduizenden jongeren dienstplichtig maken – en zeeman of zeevrouw. Want als hij de baas is, schaft hij Land- en Luchtmacht af en resteert alleen de Marine.⁹⁸

Over de milieubeweging

‘Het is ontstellend om te zien hoe ook het bedrijfsleven zich door deze denkterroristen de wet laat voorschrijven.’⁹⁹

Over natuur en milieu

‘Dat rare natuurgebied van ons zetten we subiet overboord. We zijn slechts rentmeesters, en koesteren wat we hebben, maar we gaan geen natuur maken. Nederland beschouwen we vanaf heden als een grote metropool met prachtige landschapsparken die er zijn voor de bewoners van deze stadsstaat.’¹⁰⁰

Over dierenwelzijn

Bontindustrie, slachten van pelsdieren en koninklijke hofjacht: het zijn allemaal zaken waarvan Fortuyn niet wakker ligt. Door dit te melden,

⁹⁶ De puinhopen van acht jaar Paars maart 2002, 109.

⁹⁷ Idem, 176-177.

⁹⁸ Idem, 175.

⁹⁹ Elsevier, 20 november 1999.

¹⁰⁰ Idem, 19 augustus 1997.

Leest u zijn boeken maar

begin januari van dit jaar bij Harry Mens' Business Class, heeft hij echter wel een groot aantal potentiële aanhangers tegen zich in het harnas gejaagd.

Over kerncentrales

Fortuyn is voorstander van de liberalisering van de stroommarkt – en dus voor uitverkoop van de nutsbedrijven die zich daarmee bezighouden. Fortuyn wil nog meer wat de Nederlandse bevolking niet erg ziet zitten: hij houdt de kerncentrale bij Borssele open, en wil er zelfs een nieuwe bij.¹⁰¹

Over asielzoekers

'Opvang van vluchtelingen in de regio. Dat betekent voor Nederland alleen nog vluchtelingen toelaten uit Frankrijk, het UK, de BRD, Denemarken, mocht daar iets ernstigs gebeuren.'¹⁰²

'Onmiddellijk een begin maken met het terugdringen van het aantal opvangplaatsen voor asielzoekers, daar in deze bedrijfstak ieder aanbod geheel zijn eigen vraag schept. Doelstelling: uiteindelijk voor maximaal 10.000 personen sobere opvangmogelijkheden.'¹⁰³

Over onderwijs

Scholen moeten kleinschaliger worden, maximaal 600 leerlingen, zegt Fortuyn. De kwaliteit van het onderwijs moet drastisch omhoog. Het studiehuis kan verdwijnen. Maar: geen cent extra voor het onderwijs in de eerste twee jaar.¹⁰⁴ Hoe dat te rijmen valt?

Leerkrachten, hoe overwerkt ze ook mogen zijn, doen er wijs aan om in de toekomst niet meer ziek te worden. Want als een school vanwege zieke leraren kinderen niet kan opvangen, wordt de school beboet.¹⁰⁵

Over ontwikkelingshulp

'Een klein land als Nederland levert niet alleen een buitenproportionele bijdrage aan ontwikkelingshulp, maar eist daar ook nog veel te weinig voor terug. Ontwikkelingshulp dient gekoppeld te zijn aan vitale economische belangen van ons land. Alle andere hulp is niet effectief.'¹⁰⁶

¹⁰¹ De puinhopen van acht jaar Paars maart 2002, 125.

¹⁰² Idem, 166.

¹⁰³ Idem, 167.

¹⁰⁴ Idem, 67.

¹⁰⁵ Idem, 68.

¹⁰⁶ Elsevier, 2 juli 1994.

Over Bangladesh

‘Ook in Egypte en Bangladesh kunnen ze de dijken best ophogen. Ze moeten daar de handen eens uit de mouwen steken. Dacht u soms dat wij de Deltawerken cadeau hebben gekregen.’¹⁰⁷

Over kolonialisme

‘Onze koloniale veroveringen werden geïnspireerd en begeleid door een agressief christendom dat desnoods letterlijk over lijken ging. Een vitale agressieve cultuur, waartegen andere culturen zich maar beter niet konden verzetten. Kenmerkend voor de moderniteit is evenwel dat zij deze vorm van agressie mist en zelfs verwerpt. Dat maakt deze cultuur kwetsbaar voor culturen die aan het gebrek aan vitale cultuur geen boodschap hebben – grote delen van de islamitische cultuur en godsdienst bijvoorbeeld.’¹⁰⁸

Over Suriname

‘We komen al helemaal niet op het idee om onze voormalige kolonie door onze mariniers binnen 48 uur te laten zuiveren van dit geboefte. Opdat de uitgemergelde bevolking van Suriname, na herstel van rust en orde, in vrijheid kan kiezen of zij deze vorm van onafhankelijkheid wil, dan wel er de voorkeur aan geeft terug te keren in het verband van het Koninkrijk er Nederlanden.’¹⁰⁹

Over internationaal recht

Tot slot: nationalist Fortuyn zou het liefst hekken om Nederland zetten, het Vluchtelingenverdrag zegt hij op als hij de baas wordt.¹¹⁰ Hij is ook wars van ander internationaal recht. Iedereen zoekt het zelf maar uit. Dus: geen internationale strafhoven, geen tribunalen, en geen hoven voor de mensenrechten. Menig mensenrechtenschender zal opgelucht ademhalen als Pim de verkiezingen wint!

¹⁰⁷ Rotterdams Dagblad,
1 november 2001.

¹⁰⁸ Elsevier, 5 september 1998.

¹⁰⁹ Idem, 26 maart 1994.

¹¹⁰ De puinhopen van acht jaar Paars
maart 2002, 166.

Bijlage 1: Wie zal Pim betalen?

De razendsnelle opkomst van Pim Fortuyn als politicus (als ‘denker’ timmert hij al jaren aan de weg) roept vragen op over de wijze waarop hij zijn verkiezings- en propagandacampagne betaalt. Fortuyn zelf is niet onbemiddeld. Op zijn huis in Rotterdam liggen hypotheeken ter waarde van 800.000 euro. Het huis biedt onderdak aan Adviesbureau dr W.S.P. Fortuyn BV, opgericht in 1988. Fortuyn heeft alle aandelen van de BV in zijn bezit. De onderneming adviseert maar neemt ook deel in andere ondernemingen. Welke dat zijn is ons niet bekend. Wel bekend is dat Fortuyn herhaalde malen geprobeerd heeft te investeren in vastgoed. Daarnaast is Fortuyn medeaandeelhouder en mededirecteur van Speakers Academy, voor welke hij ook veelvuldig als spreker optreedt. Speakers Academy is tevens de uitgever van zijn laatste boek *De puinhopen van acht jaar Paars*.¹¹¹

Dat Fortuyns campagne bekostigd wordt door mensen uit de wereld van het onroerend goed, erkent hij zelf: ‘Namen noem ik niet, maar inderdaad zitten er veel onroerendgoedjongens uit het Haagse en Rotterdamse circuit tussen. Ik had zelfs een miljardair gestrikt. Het zal die man een rotzorg zijn: “Hier heb je 100.000 euro en doe maar wat voor het land,” zegt zo’n man dan. Nee, die verwachten daar niks voor terug. Primair denk ik dat ze het een mooie gedachte vinden als ik minister-president zou worden. Maar het is niet zo dat de gulle gevers straks invloed of voorkeursbehandelingen krijgen. Een kopje thee drinken op het Catshuis kan altijd, maar ze moeten er niets voor terug verwachten. Je bent premier van alle Nederlanders en voortrekken mag niet.’¹¹² Het zijn goede vrienden en bekenden die hem financieel

¹¹¹ FEM/De Week, 9 maart 2002.

¹¹² Miljonair, 2002, nr. 4.

Leest u zijn boeken maar

ondersteunen, vertelt Fortuyn: ‘Mijn campagnegeldten kwamen voornamelijk uit mijn eigen netwerken. We geven de belastingdienst inza-ge, dat is verplicht. Maar dat is natuurlijk wat anders dan journalistieke openbaarheid.’¹¹³

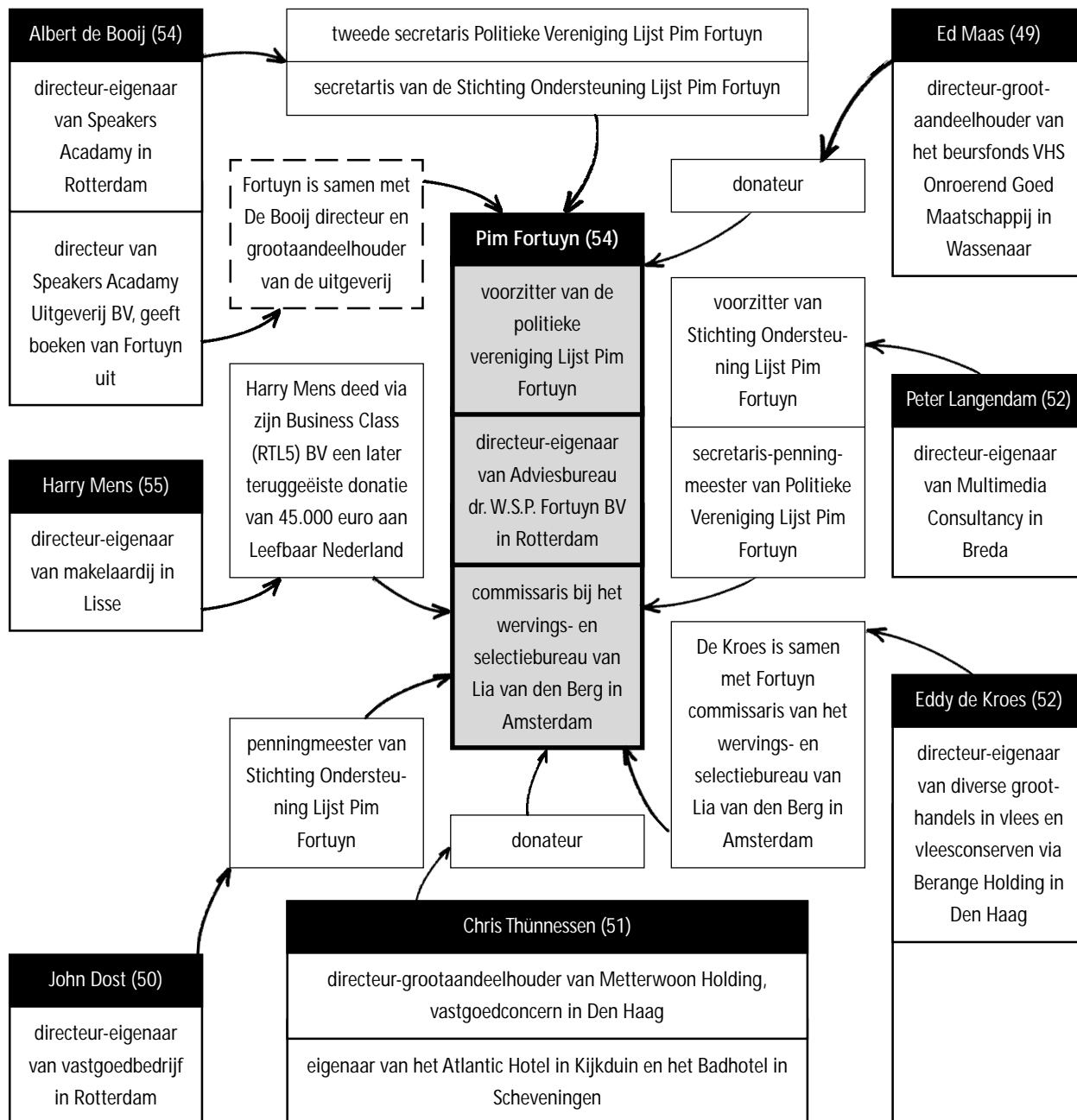
Fortuyn snoeft graag met zijn gulle gevers. In zijn Leefbaar Nederland-periode blufte hij nog: ‘Ik heb voor acht miljoen gulden aan toezeggingen binnen van mensen uit de wereld van het onroerend goed ... U moet er niet van opkijken als na 15 mei de grondpolitiek hier drastisch verandert.’¹¹⁴ Jammer genoeg voor hem bleef een deel van dat geld na de scheiding met Leefbaar Nederland bij Jan Nagel c.s. Fortuynvriend Harry Mens eiste zijn inleg terug: het was nadrukkelijk voor Pim bestemd geweest. Overigens was Fortuyn als lijsttrekker van Leefbaar Nederland een salaris van 160.000 euro in het vooruitzicht gesteld door Willem van Kooten, een van de oprichters van Leefbaar Nederland.

In FEM/De Week (9 maart 2002) is vakkundig in beeld gebracht welke netwerken hoogstwaarschijnlijk voor Fortuyns fortuin zorgen:

¹¹³ Miljonair, 2002, nr. 4.

¹¹⁴ Volkskrant, 16 oktober 2001.

Bijlage: Wie zal Pim betalen?

Bijlage 2: Het prijskaartje van Fortuyn

Meer inkomensverschillen en opnieuw begrotingstekort

De plannen van Pim Fortuyn pakken goed uit voor mensen met veel geld. Ze zijn heel wat minder goed voor mensen met weinig geld en ronduit slecht voor mensen met kinderen, huursubsidie of een sociale uitkering. En heel slecht voor de overheid. Die krijgt niks extra's, maar wordt wel opgezadeld met een begrotingstekort en een hogere staats-schuld. Dat blijkt uit een eerste globale doorrekening van Fortuyns voorstellen. Hoofdoorzaak van deze slechte financiële ontwikkeling is de uiterst omvangrijke lastenverlichtingen die Fortuyn voorstelt, voorzichtig geraamd op zo'n 8,6 miljard euro.

Een complete doorrekening van de voorstellen van Fortuyn is niet mogelijk, omdat nog onduidelijk is welke voorstellen hij de komende vier jaar nu wel en niet wil realiseren. De collectieve sector krijgt er volgens Fortuyn in ieder geval geen euro bij. Daartegenover staat wel de geschatte 8,6 miljard euro lastenverlichting. Fortuyn wil onder meer snijden in de BTW, de overdrachtsbelasting, de ecotaks, de benzine-accijns en de WAO-premie. De overheidsbegroting raakt door deze maatregelen in onbalans: er ontstaat weer een begrotingstekort en de staatsschuld groeit. De door Fortuyn bepleite ingrijpende bezuinigingen op de WAO (1 miljard) en de afschaffing van de huursubsidie en de kinderbijslag hebben grote gevolgen voor met name mensen met lage inkomens. Ze leveren echter onvoldoende op om het gat in Fortuyns begroting te dichten.

De voorstellen die Fortuyn doet op bijvoorbeeld het gebied van onderwijs (kleinere scholen) en zorg (kleinere ziekenhuizen) zijn door zijn keuze voor rigoureuze lastenverlichting financieel niet te dekken. De ‘bureaucratiekortingen’ waarnaar hij voortdurend verwijst leveren hooguit enkele honderden miljoenen euro op en niet de vereiste miljarden euro. Geld voor nog meer ondernemersvriendelijke maatregelen, waarvan Fortuyn eveneens spreekt, heeft hij evenmin beschikbaar. Zijn verbod op gemeentelijke belastingvrijstellingen zal hard aankomen bij mensen met de laagste inkomens, maar levert de rijksoverheid evenmin extra geld op. De plannen van Fortuyn zijn dan ook gebouwd op financieel drijfzand. Per saldo leidt diens programma tot een begrotingstekort van 0,7% BBP. De staatschuld wordt in 2006 19 miljard euro hoger ten opzichte van ongewijzigd beleid.

Globale doorrekening van de voorstellen van Fortuyn

Bij nadere bestudering ontstaat het volgende – voorlopige – beeld van de effecten van Fortuyns plannen:

1 Uitgangssituatie

Bij ongewijzigd beleid komt de komende jaren 3,5 miljard euro ruimte voor extra uitgaven, lastenverlichting en verhoging van het begrotingsoverschot. Op basis hiervan zijn de verkiezingsprogramma’s van de nu in de Tweede Kamer vertegenwoordigde partijen doorgerekend. Ook Fortuyn kan deze ruimte dus naar eigen inzicht wel of niet besteden.

2 Uitgaven

Financieel-economisch het meest opvallend is de keuze om geen extra geld uit te trekken voor de collectieve sector: niet voor verbetering van de zorg, niet voor beter onderwijs, niet voor meer veiligheid. Hoe For-

tuyn zijn beloften met een ijzeren uitgavenlimiet denkt te kunnen waarmaken is volstrekt onduidelijk. De omvang van de besparingen die hij denkt te bewerkstelligen door de ‘medische consumptie van mensen uit de onderklasse’ te beperken is niet goed in te schatten. Eerdere eigen-bijdragenmaatregelen zijn steeds geflopt, onder andere vanwege een veelheid aan bureaucratie – die Fortuyn juist zegt te willen bestrijden. Zijn in algemene termen geformuleerde bezuinigingen op ‘de’ bureaucratie en managers vormen het enige nieuwe budget dat hij vrijmaakt voor de zorg. Die bedragen kunnen overigens niet als ‘ombuiging’ worden ingeboekt. Bovendien zal het hier altijd om relatief kleine bedragen gaan; maximaal enkele honderden miljoenen euro en zeker niet de benodigde miljarden euro.

Het programma van de Lijst Pim Fortuyn op internet maakt melding van één uitzondering op de uitgavenlimiet, en wel voor de ouderenzorg. Hier zou meer geld beschikbaar moeten komen voor personeel. Ervan uitgaande dat extra personeel met de huidige arbeidsvoorwaarden te vinden is, kost het oplossen van het personeelstekort in deze sector ongeveer 370 miljoen euro. Ingrijpende voorstellen over onder andere het verkleinen van de schoolomvang worden, als gezegd, nergens gedekt. Daarmee zijn ze onuitvoerbaar, tenzij Fortuyn alsnog bereid is ergens anders geld vrij te maken. Vooralsnog verdwijnt echter het beschikbare geld naar grootschalige lastenverlichting.

3 Lastenverlichting

Fortuyn bepleit het aantal ‘inflatieverhogende’ belastingen te verminderen. Het gaat om onder andere de BTW, overdrachtsbelasting, ecotaks, en de belasting van lagere overheden. Fortuyn heeft in het programma Business Class concreet voorgesteld de verhoging van de BTW van 17,5 naar 19 procent terug te draaien en het ‘Kwartje van Kok’ af te schaffen. Het eerste voorstel kost 2,8 miljard euro en het tweede 0,7 miljard euro. Aangenomen wordt dat met de ecotaks het effect wordt bedoeld dat de verhoging van de ecotaks in 2001 had op de inflatie. Kosten: tenminste 0,9 miljard euro. Wat betreft de overdrachtsbelasting is onduidelijk wat concreet zal worden voorgesteld.

In zijn vorige hoedanigheid (als lijstrekker van Leefbaar Nederland) verdedigde Fortuyn het standpunt dat de overdrachtbelasting moet worden afgeschaft. Aangenomen is dat hij dit nog steeds wil. Dit voorstel kost 3,2 miljard euro. Fortuyn wil de opbrengst van de beperking van de WAO-instroom via een lagere premie terugsluizen naar de burgers. Op basis van de verwachte ombuiging in de WAO kan de premie met 1 miljard euro worden verlaagd.

De totale lastenverlichting die Fortuyn voorstelt is 8,6 miljard euro. Dit is ruim de helft van het totaal door Paars in twee kabinetten doorgevoerde lastenverlichting (die bedroeg tussen 1994 en 2001 13,6 miljard euro). Ook in financieel opzicht is Fortuyn dus 'pimpelpaars'! Hierbij is nog niet meegenomen zijn wens om het ondernemers gemakkelijker te maken. Als hij dat via extra lastenverlichting gaat doen, wordt het totaal nog omvangrijker. Omdat we hiervoor nog geen concrete voorstellen vinden, hebben we dit hier niet meegenomen. Het effect op de inflatie is overigens eenmalig, zoals het effect van de BTW-verhoging en de ecotaks verhoging ook eenmalig was.

Als gevolg van de 'geen cent te veel'-politiek voor de collectieve sector zullen veel voorzieningen, onder andere in de zorg, onder Fortuyn slechts via bijverzekering toegankelijk zijn. Een aanzienlijk deel van de lastenverlichting zal daaraan opgaan (ter herinnering: bijverzekering van het WAO-gat kostte destijds veel meer dan de oorspronkelijke collectieve uitgaven hiervoor). Vanwege de 'ieder voor zich'-aanpak van Fortuyn worden mensen met lagere inkomens voor de keus gesteld om zich bij te verzekeren of zelf het risico te lopen. Ervaringen elders (bijvoorbeeld de Verenigde Staten) leren dat het aantal slecht- en onverzekerden hierdoor substantieel zal toenemen.

4 Ombuigingen

Veel van wat Fortuyn zegt lijkt meer dan het is, zo ook in budgettaire zin. Zijn plan om lucht- en landmacht op te heffen levert geen substantiële financiële ombuiging op, omdat de taken van deze legeronderdelen vervolgens bij de marine moeten worden ondergebracht.

Daarmee lijkt een besparing op materieel en arbeidskosten (73.000 personeelsleden) te verwaarlozen. Concretere voorstellen voor ombuigingen doet Fortuyn bij de WAO. Hij stelt voor om alleen beroepsgerelateerde WAO-instromers recht te geven op een WAO-uitkering. Daarnaast moeten alleen medisch objectief vast te stellen ziektebeelden leiden tot een WAO-uitkering. Deze voorstellen zullen leiden tot een scherpe daling van de instroom, doordat mensen in meer dan de helft van de gevallen niet meer terechtkomen in de WAO, maar in de bijstand.

De effecten van deze voorstellen zijn vergelijkbaar met die van de VVD. Rekening houdend met hogere kosten voor de bijstand leiden ze grofweg tot een besparing van zo'n 1 miljard euro. Een voorlopige schatting leert dat mensen die niet meer in de WAO maar in de bijstand komen er gemiddeld 10 tot 20 procent op achteruit zullen gaan. Fortuyn pleit ervoor de kinderbijslag af te schaffen. Dat levert hem 3,1 miljard euro op. De maatregel leidt in alle inkomensgroepen tot forse negatieve inkomenseffecten, verhoudingsgewijs het zwaarste bij de lagere inkomens.

Fortuyn heeft tevens verschillende malen voorgesteld de huursubsidie af te schaffen. In het boek *De puinhopen van acht jaar Paars* wordt het iets anders geformuleerd: schaf de huursubsidie af onder gelijktijdige herinvoering van de objectsubsidies die grotendeels zijn afgeschaft in de jaren negentig. Herinvoering hiervan kost zo'n 4,5 miljard euro. Met name mensen die in een goedkope huurwoning wonen, maar door hun inkomen niet (meer) in aanmerking komen voor huursubsidie, zullen hierdoor in inkomen vooruit gaan. Voor mensen die nu recht hebben op huursubsidie (lagere inkomens) zal de afschaffing niet opwegen tegen de verhoging van de objectsubsidies. Zij zullen per saldo fors duurder gaan wonen. Tot deze groep behoren met name ook veel 65-plussers. De afschaffing van de huursubsidie bespaart 1,5 miljard euro aan overheidsuitgaven. Per saldo is de overheid door dit voorstel echter 3 miljard duurder uit, doordat de hogere inkomens van deze herziening profiteren.

De belofte van Fortuyn om geen extra geld naar de collectieve sector te laten gaan is overigens strijdig met dit voorstel: objectsub-

sidies vallen immers onder de overheidsuitgaven. Om consequent te zijn zal Fortuyn dus elders, op de volkshuisvesting of anderszins, 3 miljard euro moeten bezuinigen. Het voorstel om de gemeentelijke vrijstellingen van lokale belastingen en heffingen af te schaffen is niet doorgerekend, omdat dit onder de lokale overheden valt. Als Fortuyn vrijstellingen wil verbieden, zal dit forse negatieve inkomenseffecten voor mensen op minimumniveau met zich meebrengen. Het financiële ‘voordeel’ is echter voor de gemeenten. Voor de rijksoverheid heeft dit geen effect.

Het voorstel om één op de vier ambtenaren te ontslaan is niet door te rekenen, omdat onduidelijk is hoe Fortuyn zich dit concreet voorstelt. Een uitwerking is in *De puinhopen van acht jaar Paars* niet te vinden. Ook het programma op internet maakt er geen melding van. Eerste vraag: wie vallen onder dit voorstel? Ook verplegers en leraren? Hoe zit het met politie, leger, of belastingdienst? En met vuilnismannen en -vrouwen, ambtenaren aan het loket, onderhouds-medewerkers? Tweede vraag: wat voor gevolgen heeft de maatregel voor de productiviteit van de overheid? Leidt dit tot besparingen of juist tot extra kosten? Doordat niet wordt aangegeven welke taken de overheid niet meer of veel minder moet vervullen, is dit voorstel niet meegenomen.

5 Koopkrachteffecten

De koopkrachteffecten van de voorstellen van Fortuyn zijn ongunstig voor mensen met een minimuminkomen, WAO'ers en gezinnen met kinderen. De midden- en hogere inkomens zullen er in het algemeen op vooruitgaan, behalve als men meer dan twee kinderen heeft. Per saldo zullen de inkomensverschillen groeien.

6 Overzicht budgettaire effecten

De budgettaire effecten van de hiervoor genoemde voorstellen kunnen in de tabel op de volgende pagina als volgt worden samengevat:

**Tabel I Budgettaire ruimte en aanwending LPF
2002-2006 (prijzen 2001)**

	Miljarden euro
Ruimte bij 2,5% groei	3,5
Extra uitgaven	0,37
Lastenverlichting	– 8,6
Ombuigingen (incl. verhoging objectsubsidies volkshuisvesting)	1,0
Verandering EMU-overschot	– 4,5

Ondanks het feit dat Fortuyn geen extra geld uittrekt voor de collectieve sector daalt het begrotingsoverschot, door het grote bedrag dat voor lastenverlichting moet worden gereserveerd. Als we uitgaan van het huidige begrotingsoverschot van 0,6% BBP, waarop het CPB zijn berekeningen voor de andere partijen baseert, ontstaat een begrotingstekort van –0,5% BBP. Als we uitgaan van de actuele begrotingscijfers (0,4% BBP), resulteert dit in een begrotingstekort van –0,7% BBP. De staatsschuld zal in het laatste geval in 2006 19 miljard euro hoger uitvallen dan bij ongewijzigd beleid.